

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

44164

Aşağıdaki sorularımın, **Adalet Bakanı Akın GÜRLEK** tarafından Anayasa'nın 98. ve TBMM İçtüzüğü'nün 96. ve 99. maddeleri gereğince yazılı olarak cevaplandırılmasını arz ederim.

Meral DANIŞ BEŞTAŞ

Erzurum Milletvekili

Adalet Bakanlığı tarafından "yargıda yapay zeka dönemi" başlığıyla kamuoyuna duyurulan; yapay zekanın yargısal süreçlerde "ön inceleme" yapması, vatandaşlara dilekçe yazımı konusunda rehberlik etmesi ve hukuki mütalaa benzeri çıktılar üretmesi üzerine kurgulanan proje, hukuk devleti ilkeleri ve adil yargılanma hakkı açısından telafisi imkânsız riskler barındırmaktadır. Başta Türkiye Barolar Birliği ve 78 baronun ortak deklarasyonuyla dile getirilen "Savunma Hakkı Yapay Zekaya Devredilemez" itirazı, yalnızca mesleki bir kaygıyı değil, doğrudan yurttaşın hak arama özgürlüğünü koruma refleksini temsil etmektedir.

Hukuk, yalnızca yasaların ve teknik verilerin mekanik bir şekilde işlendiği bir matematik denklemi değildir. Adalet; toplumsal vicdanı, olayın geçtiği tarihsel ve sosyal bağlamı, insan onurunu ve etik değerleri esas alan bir muhakeme sürecidir. Bir yazılımın algoritması, ne kadar gelişmiş olursa olsun, bir sanığın gözlerindeki ifadeyi, bir mağdurun yaşadığı travmanın derinliğini veya somut olayın kendine has "insani" ayrıntılarını tartma yetisine sahip olamaz. Yargılamanın "insansızlaştırılması", adaletin ruhuna aykırıdır ve vicdani kanaati ortadan kaldırarak hukuku soğuk bir otomasyon sistemine hapsetmektir.

Özellikle Türkiye gibi yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı konusunda ağır yapısal sorunların yaşandığı, yargının siyasi müdahalelere açık olduğu bir iklimde; algoritmaların bizzat yürütme organı olan Adalet Bakanlığı tarafından belirlenmesi, "silahların eşitliği" ilkesini kökten sarsmaktadır. Savunma makamı, yargının kurucu unsurlarından biri olarak bağımsız kalmak zorundadır. Vatandaşın hak arama yolunun "standart dilekçelere" veya Bakanlık güdümündeki "algoritmik ön incelemelere" mahkûm edilmesi, avukatsız bir yargı düzeni yaratma çabasının dijital maskesidir. 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesi, hukuki yardımda bulunmayı münhasıran avukatlara tanımış bir kamusal yetkidir. Bu yetkinin yazılımlara devri, yalnızca yasaya aykırı değil, aynı zamanda savunmayı işlevsizleştirerek iddia ve karar makamlarını denetimsiz bırakacaktır.

Ayrıca, yapay zeka sistemlerinin geçmişteki hatalı yargı pratiklerini, toplumsal önyargıları ve ayrımcı yaklaşımları (gender/racial/political bias) "doğru veri" kabul ederek yeniden üretme riski bilimsel bir gerçektir. Bu durumun; kadın hakları mücadelesi, siyasi davalar ve dezavantajlı grupların hak arama süreçlerinde geri dönülemez adaletsizliklere yol açacağı aşîkârdır. Şeffaf olmayan, denetlenemeyen ve hata payı durumunda sorumlusu bulunmayan "kara kutu" algoritmalarla adalet dağıtılamaz.

Bu bağlamda;

1. Bakanlığınızın "Yargıda Yapay Zeka" projesi hangi bilimsel veriler ve etik kurullar ışığında hazırlanmıştır? Projenin hazırlık sürecinde Türkiye Barolar Birliği, akademik kuruluşlar ve insan hakları örgütleri ile bir iştişare yapılmış mıdır?
2. 78 baronun ortak açıklamasında vurgulanan "savunmanın teknolojik bir yazılıma hapsedilemeyeceği" uyarısı karşısında, projenin "savunma makamını ikame eden" kısımlarının durdurulması planlanmakta mıdır?
3. Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesi uyarınca yalnız avukatların yapabileceği "hukuki danışmanlık ve mütalaa" hizmetinin bir yazılım tarafından verilmesinin yasal dayanağı nedir? Bu durumun "arzu edilmeyen avukatsız yargı" modeline kapı aralayacağını düşünüyor musunuz?
4. Yapay zekanın "ön inceleme" aşamasında bir dosyayı eksik veya hatalı değerlendirmesi sonucu oluşacak hak kayıplarının hukuki ve cezai sorumluluğu kime ait olacaktır? Bu sistemin bir "hata tazmin" mekanizması var mıdır?
5. Bakanlığın kontrolünde olacak bu algoritmaların; siyasi davalarda veya idareye karşı açılan davalarda tarafsızlığını nasıl garanti edeceksiniz? Sistemin veri setleri kamuoyu ve bağımsız denetçilerle paylaşılacak mıdır?
6. Algoritmik önyargı (bias) riski kapsamında; sistemin kadınlara, çocuklara, etnik veya dini azınlıklara yönelik ayrımcı çıktılar üretmemesi için hangi "etik filtreler" tasarlanmıştır?
7. Yapay zeka tarafından hazırlanan bir dilekçe veya yapılan ön inceleme, Anayasa'nın 141. maddesinde yer alan "kararların gerekçeli olması" kuralını nasıl karşılayacaktır? Bir yazılımın "vicdani kanaat" oluşturması hukuk tekniği açısından mümkün müdür?
8. Bu projenin finansmanı hangi kaynaklardan sağlanmaktadır? Yazılımın geliştirilmesinde yerli veya yabancı özel şirketlerden destek alınmış mıdır? Eğer alınmışsa, yargısal verilerin gizliliği ve güvenliği nasıl korunmaktadır?
9. Hâkimlerin ve savcılarının, yapay zekanın sunduğu "hazır taslaklar" veya "ön inceleme sonuçları" nedeniyle dosya inceleme yükümlülüğünden uzaklaşması ve yargılamanın bir "onay mekanizmasına" dönüşmesi tehlikesine karşı bir önleminiz var mıdır?
10. Dünyada "yapay zeka yargıçlığı" veya "avukatlığı" uygulamalarının yarattığı hak ihlalleri ortadayken, Türkiye'nin yargıdaki bu kritik eşiği savunma makamını dışlayarak geçmeye çalışması demokratik hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşmakta mıdır?